

El xiprer

Cal mirar-s'hi una mica, abans de dir que un determinat mot, o una de les formes que pot revestir, és un castellanisme. No és pas infreqüent que un d'aquests suposats castellanismes sigui, en realitat, un mot català ben legítim, en la formació del qual no ha intervingut per res la influència del castellà, encara que la seva forma sigui anàloga a la del mot equivalent d'aquesta llengua i en català existeixi un altre mot concurrent de forma més o menys diferent. Però una cosa és l'origen o la formació del mot i una altra el seu ús actual, especialment per part de gent d'expressió poc acurada, el qual, en molts casos, és degut indubtablement a la influència castellana.

Es el que s'esdevé amb una forma com ciprés que hem sentit diverses vegades, en boca de barcelonins, en lloc de xiprer. Aquest nom d'arbre, segons el Diccionari Alcover-Moll, presenta les variants ciprés, ciprer, xiprés i xifrer, de les quals, precisament ciprés, és la forma normal etimològica en català, com prolongament de la forma del llatí vulgar d'on prové aquest nom. Aquesta forma fou interpretada com un plural de nom d'arbre acabat en -er (com pomers pronunciat «pomés» o tarongers pronunciat «tarongés») i es va formar el singular analògic ríprer, del qual es va palatalitzar la consonant inicial a causa d'una tendència freqüent a aquest fenomen del so de s sorda inicial seguit de la vocal i. Tenim, doncs, que aquest nom revesteix formes diferents en el parlar de les diverses zones del nostre domini lingüístic (Moll indica també la pronunciació africada «txiprer» a l'Urgell, Balaguer i Lleida), però la forma més usual, i la que s'ha imposat en la llengua culta i literària, és, sens dubte, xiprer. Qui tingui com a normal una de les altres formes, perquè és la que correspon al seu llenguatge heretat i és la pròpia del parlar del seu rodal, farà ben fet de mantenir-la. Però aquell, per a qui representi un mot adquirit, o subjecte a vacil·lacions, farà bé d'adoptar la forma xiprer. Com hem dit, si alguns barcelonins diuen ciprés, no és pas per fidelitat a l'etimologia sinó, més tristament, a causa de la influència del castellà.

Cal indicar, encara, que el Diccionari acadèmic admet només xiprer (amb la variant xifrer i el seu derivat xifreda) i que aquesta forma ha demostrat una aptitud per a la derivació que no tenen les formes que mantenen la s etimològica: xiprerar, xipreret, xipreràs, etc. D'altra banda, aquestes formes en s, no deixen d'oferir un dubte en el seu plural, i no ens sabriem estar d'assenyalar que xiprer és la forma que trobem en els textos dels nostres escriptors, com en els poemes que han dedicat a aquest arbre els poetes López-Picó, Joan Llacuna i, especialment, Salvador Espriu, a Cementiri de Sinera, on els xiprers verdíssims tenen una presència destacada i persistent.